

MÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

A ZARÁND VÁRMEGYEI OLÁH LÁZADÁS.

(1848. évi Martius 15-től 1849. Junius végéig terjedő idő rövid Történeti Vázlata. Irta ifj. Baternay Imre, örök gyászemlékül vele szenvedett jó barátai számára. 1850.)

(Folytatás.)

V.

A böszültség eredménye.

Feleki még seregével Körösbányára jutott, csakugyan Bálint Sámuelné, ki a berohant dühös oláhokat jószívuleg s önvédelmére számított gazdag lakomával vendéglé, midőn mindenét felemésztették, bűnös célzatu vendégei őt torkonfogyván, arra erőltették, mikép elrejtett pénze rejtek helyét nevezné meg. Mire a védtelen halálra ijedt aszszony szüntelen esdve erősíté, mikép nekie pénze teljességgel nincsen; de ezt figyelembe nem véve, hosszas kinzás után megfojtották s a fulladott holt testet egy tyukketreczbe begyurták; annakutána a benntalált könyveket, irományokat s családi kötleveleket mind össze-vissza szaggatván, szélnek bocsátották, az egész épületet szétdúlták, padlozatot, ajtókat, ablakokat, úgy szintén a benne lévő butorokat fejszével szétdarabolták, szóval az egészet annyira összerongálták, hogy egy szegyet sem kaptak maga helyén; ilyszerű vadságot Körösbányán több uri épületekben vitték végbe u. m. id. Hollaki Ferencz, Kozma István, Hollaki Albert, id. Ribitzei

Ferencz, özvegy Sándor Mózesné, Olajos István, id. Benedek Károly, s a többi telkeinek kereskedő Csiki boltjában és másoknál is csak az üres falak maradtak, csupán cameralis aranyváltó Fangh István és ellenőr Kalmár József nevezetűek lakásai maradtak ekkor bántatlan. A vármegye házában levő butorokból annak termeiben tüzet raktak s annak emésztő lángjával, a törvénykönyvet s a termet ékesítő butorokat hamuvá égették, úgy a levéltárban levő irományokból is a közigazgatás s minden osztó igazságra vonatkozó iratokat egyberontották, megsemmisíték. A rom. cath. anyaszentegyháznak belső részét s az abbani diszképeket, melyek istent s isten szenteit ábrázolák leverték, a kifaragott angyalok és szenteknek fejeiket levágták, az isten szent oltárának jobbfelőli részét lehasítva, helyéből kimozdították, úgy a bennlevő értékesebb kincseket mind elrabolták és végre ily égbekiáltó vétkek után még a sirbolt zárait is felverték és az évtizedek óta istenben dicsóult sirlakók tetemlakait is szétrombolva, annak üregében kincs után sovárogyva kikutatták, sőt korlátlan vadságukban a csontvázakat koporsóik mélyéből kifordítva, egy halomba rakták, némelyeket pedig önmulatságokul s a magyarok csufolására lábra állították; nevezetesen e megyében mindenki által mélyen tisztelt boldogult Kozma Jánosnérol ki nemrég szállott az örök nyugalom sirboltjába, a rajta levő hallotti ruhát letépvén, bőrén a földön hagyták. Tehát itt nemcsak személy, vagyónbátorság nem létezett, hanem ezen rablók még a halottakat is megfosztották.

Vessünk egy futó pillanatot vissza a Brádon ujonnan letartóztatott magyarokra.

A nevezett helységben bezárt magyarok october 27-iki éjt remegéssel töltötték, mivel meghagyatott a vezérek által, hogy éjszaka 10 — mi azonban 11—12 óra között történt — takaradót (zapfenstreicht) verjenek, képzelvén ez által, hogy ez a parancs a végezt tétetett, hogy az által az oláhokat egybegyűjtsék és őket megöljék; azonban ekkor is bántatlanul viradtak meg. Másnap Nobili reggel jókor hozzájuk felmenvén, tudakolta, volt-e valami bántódások? egyszersmind kéréseinknek engedve, többeket őrizet alatt az utcára kibocsátott. E napon az oláhok által többen is bekísértettek Brádra u. m. Hollaki Ignác, Hollaki Albert, id. Ribitzei Ferencz, Dobolyi Károly, Komjáthy János és mások is. Mindazonáltal a Brádon letartóztatással ez utóbbi időkben kegyesebben kezdettek bánni, mert kérésökre id. Ribitzei Ferenczet, ifj. Ribitzei Ferenczet, ifj. Baternay Imrét, ugy utóbb Hollaki Ignácot és Hollaki Albertet, Körösy Györgyhez, — ki már azelőtt szabadonbocsáttatását kieszközölte, — éjjeli szállásra őrizet alatt elbocsátották, a hol magok a vezérek is ezen a napon délután evés és ivás között a néhány említett magyarokkal vigan mulattak. Hanem annál sajnosabb sorsuk volt a N.-Halmágyra behurczoltattaknak, mert Hollaki Gusztáv, Hollaki Constantia kisaszszony és Hollaki Imre családjávali bekísértetésök alkalmával utközben kegyetlenül verettek, kinoztattak, oly annyira, hogy az utolsóknak kezét lábát öszvetörvén, ez, ezen embertelen bánás következtében, hosszas kínlás után megis halt.

Ugyanezen hó 29-én reggel, mintegy 9 óra tájban megérkezik a Leiningen regimentjéből főhadnagy Klima, ki is Körösynél a néhány magyarokat megpillantotta, bámulva, ezen szókkal üdvözlé: „Hát még életben vannak,“ s azzal egyenesen a táborba sietett, a hová a magyarok is kirendelve voltak. Ezen cs. kir. tisztnek megérkeztével a magyarok azt remélték, hogy szenvedéseiknek végét érték, annál is inkább: mivel a közöttök szemlélhető néhány császári határőrök az addigi felbomlott rendet helyreállítani lát-

szottak, de reményökbe csalatkoztak, mert ezen tiszt itten nemsokat mulatván, csupán id. Ribitzei Ferenczet, ifj. Baternay Imrét és még néhányakat a maga felelőssége alatt Körösbányára vitetett, a többiek pedig, mint az előtt, az oláhok kezében maradtak. E napon Körösbányán a szabadító magyarok jövetelének hire terjedett, különben mély csend uralkodott, kivévén a gyermekek éhség miatti szivrepesztő sírásait, mely inkább gyötré még közben közben a megrongált érzékeny szülők fájdalmait, el lehet már gondolni, hogy mennyire rabolták ki ezen várost, midőn készpénzért sem volt egy falat kenyér kapható és így kölcsönös segítséggel a lehetőségig elégítettek ki egymást.

Folyó hó 30-án délig az előbbeni csend meg nem zavartatott, sőt az érkezendő magyarok elébe szállítandó temérdek oláhok is minden legkisebb nesz nélkül — hármassával egy sorban — vonultak át Körösbányán. Délután egy óra tájban nagy aggodalmat szült nem messze Körösbányától, Riska oláh helység irányában egy, az égnek felemelkedett vastag füst, mert a helybeli oláh felekezeti lakosok azt hitték, hogy a magyarok jönnek, azok gyujtogatnak, azonban csalatkoztak, mert a falusiak magok egy apró cziheres erdőcskét gyujtottak meg annak kiirtása kedvéért. Ily szomorú helyzetetésben viradván meg october 31-ére, némelyek megindultak a helységbe, elrablott marháik és portékáikat visszaszerezni, közülök néhányan kaptak is valami ringy-rongyot, de semmi értékest. Ezen a napon már egytől s mástól gyakrabban lehetett hallani a szabadító magyarok jövetelét, egyszersmind folytonosan lehetett látni szállongani az oláhokat Magyarhon határszéléhez. Főhadnagy Klima látván e zavaros és félelmes állapotot, Ribitzei Ferencznét, ki mintegy öt hat nap óta éjjel nappal egy földalatti mély verembe elbuva volt, strázsamester testvéröccse által onnan elhozatván, másnap édes anyjával együtt Dévára vitette. Ugyanez nap Körösbánya városában tartózkodó elegendő polgárok biztosan megtudván a magyarok jöttét, ezen hir ismét nagy rémülést szült nemcsak az oláhajkuak között, — kik mindenfelé futottak, — hanem a magyarok között is, tart-

ván attól: miként a magyarok jövetelét ürügyül felhasználják, minnyájukat megölik, futottak volna, de hova? merre? és mivel? midőn szekereiket mind szétzúzták, a vasat róluk levonták, a háموkat apró darabokra összevagdalták, lovaikat és más szarvasmarháikat elrabolták. Ribitzeinének eltávózása alkalmával tőle mindnyájan könnyesszemmel váltak el, azonban véletlenül szolgált a szerencse másoknak is; különösen meglepő volt szomszéd Hunyadmegye Déva városából Kis Lajosnak, kinek is Csóka Ferencz állítása szerént egy bizonyos alkalmatosság által tudomására jutván a magyarok borzasztó helyzetetése, két szekérrel és egy cs. k. gránicer rendes katonávali megérkezése, ki csakugyan Csóka Ferenczet nevével, Nándra Klárával s leányát Zsuzsánnát, ifj. Baternay Imrét, nejét és két fiát november 1-ső napján Dévára vivén magával, a további kínzásoktól őket megmentette. A többiek pedig, azokon kívül, kik a veszedelmet előbb megsejditvén, annak tökéletes kitérése előtt Magyarhonba menekültek, minthogy alkalmatosságuk sem volt, kénytelenítették helyt maradni.

A nagyobb számmal ott maradt egyéneknek egynehány napig legkisebb bántódások sem volt, mivel az oláhok egy ideig a magyarok jötétét csak hirharagnak hitték, de miután valósággal megkezdettek győződni azok jövele felől, azonnal november 6-án majd mindenkint ismét egybefogtak és csakugyan Brádon az előbbeni foghelyökre zárták; az egész vidéket a nevezett helységbe a magyarok iránti tanácskozás végett oly nagy számba egybegyűjtvén, hogy alig férhettek az utcán, három éjjelt nappal nem nyugodva, rettentő lárma, czivakodás és kiabálás között kívánták a magyarok sorsát eldönteni, egy része azon volt, hogy öljék meg; a más része pedig ellent mondott; ekkor megint egy része a harangok félreveretését akarta, lehetőleg azon számításból, hogy nagyobb zavarba jövén, minden további tanácskozás nélkül a magyarok börtönébe rohanván, őket legyilkolják.

Nem czélom tisztelt olvasóim, hogy hosszasan előadással várakozó figyelmeket terheljem, mindazonáltal még sem tehetem, hogy az oláhoknak oly istentelen eljárásaikat egy kevésse ne ostorozzam. Akart-e ezen

vért szomjazó lelketlen nemzet a felség mellett, mint hü engedelmes alattvalója, küzdeni, és az által maga javát is eszközölni, vagy pedig azon kedvencz eszméje valóításával kecsgettette magát, hogy Daco Romano származásánál fogva, egész Erdélyben a földbirtokok nem a magyart avagy szászot, hanem egyedül csak a románt illeti; mindazonáltal az emberiség s nemzeti becsülete tekintetéből oda kell vala irányozni eljárását, hogy magas törekvéseit lefegyverzett és aggférfiakon, vagy ártatlan nőkn, csecsemő gyermekeken vadállatként elkövetett borzasztó rablásokkal és kínos gyilkolásaival örökidőkre oly gyalázatosan be ne szennyezze. A fentebb elsoroltakból tehát tisztán csak a tűnik ki, hogy az oláhok a mit egész Erdélyben véghezvittek, csupán bosszuállás, rablás és öldöklési vágyból tették, legkevésbé pedig ő felsége iránti hűségök bebizonyítására *) avagy nemzetiségök magasabb szempontjából; mert az 1848-iki országgyűlés őket a többi nemzetekkel együtt, törvényesen egyenjogositotta, és így a felhozott vétkek indulatok kielégítésén kívül, más helyes okuk nem is lehetett. E nemzetnek azon része, mely a két magyar hazában létez, előhaladásán nem sokat tűnődik, annál kevésbbé törekszik nemzetisége történetének valami fénypontot szerezni; a sok közül egyik oka az, hogy a nevelést annyira elhanyagolja, hogy még ott is, a hol mint p. o. Zarándmegyében a volt magyar földesuraik által nagylelkű áldozattal alapított jobb rendezetű tanuló intézetek rendezettek, azoknak használatát ki nem magyarázható indolentiával elkerülték; ezen nevelés hiánya, mely a papokig terjed; okozza azon minden kigondolható rosra való hajlamát, mely nagyobb részét oly nagy mértékben jellemzi.

VI.

A sors fordulata.

Az e megyében annyi viszályokon keresztül hatolt, a csaknem végveszély örvényébe süllyedett magyarok szenvedéseik után egy borzasztó hosszú siri éjjen át, valahára az oláhokat

*) Mit eléggé bizonyít a királyi javak általok lett kirablása és elpusztítása, ugy az abban volt tisztviselők megölettetése.

is kezdé sujtotatni a jelszó: Ütött az óra! mert a férfias harcosok délczeg paripáikon, ivadékukat kiirtani akaró bősülteket megzabolázní indultak. Ugyanis Boczkó kormánybiztos és őrnagy Gáll megtudván 'a zarándi magyarok sanyaru állapotát, nemeslelküleg nem gondolvá aránylag nagyon is kicsiny erejükkel, melylyel rendelkezhettek, azoknak megszabadítását tüzték ki magoknak feladatul, és e nemeslelkü feltétel megoldásához erélyes elszántsággal hozzáfogván, a szomszéd Guravoj nevezetü helységben, sok ezernyi mennyiségü oláh tábort éjszakának idején, mintegy 250 gyalog nemzetörökből, 90 egynehány rendes lovaskatonákból álló táborával, mely egy 6 fontos ágyuval ellátva volt, vitézül megtámadta és úgy megszalasztotta, hogy N.-Halmágyig minden ellentállás nélkül előre haladhatott. Ide érkezve, Kendi oláh májor vezérsége alatt mintegy 300-at felül haladó oláh népfelkelés vakmerően a magyar táborral szembeszállt, mely egybegyült oláhság azonban két ágyulövések után rögtön szétoszlott, a fennérintett oláh vezér pedig Sanka L. magyar tábori élelmi biztos által a csatatéren elfogatott; és így, miután a magyarok hirtelen a várost megszállták, Moga Euthem s más több oláh vezetők is kerültek kézre. Ugyanez nap estve Mihalovits Tobiás oláh májor a Brádon tartott oláh haditanácsból kiszámított terve szerint elszökvén, egyenesen Nagy-Halmágyra a magyarok vezére Gáll Lászlóhoz ment, ezen májor az említett oláh haditerv feljelentése mellett, egyszersmind szükség esetében vezetői minémüségébe szolgálatját is ajánlotta, kinek később csakugyan a nevezett őrnagy a ternavai győzelmét, csupán az általa adott tökéletes felvilágosításnak köszönhető.

Ezen városban az oláhok kínos fogságából szerencsésen kiszabadítottak több magyar családon kívül: Hollaki Gusztáv, Kozma Károly, Kozma Ferencz, Orbán János és Hollaki Imre nyugalmazott kapitány is ez utolsó kegyetlen kizsátoztatásai következtében, haldokló állapotban. Kedvező körülmény volt e hős kis magyar csapatra nézve, hogy itten még valami 300 egynehány biharmegyei magyarajku nemzetör hozzájuk csatlakozott.

Másnap u. m. november 8-án megtud-

ván Gáll fővezér, hogy Körösbányán és főképpen Brádon sok magyar család tartatik fogságban, ezeknek is kiszabadítását megkísértendő, egész seregével Körösbányának indult, és midőn már az ötsi erdőkben az országuton kijönnének, előttök állott az ugynevezett ternavai sikon, mintegy 20,000-ből álló oláhtábor. Ekkor a magyarok hős vezére ismerve már tapasztalásból az oláhok hadifogásait, az általa előre kiszámított csatázási terv szerint úgy rendelkezett, hogy csupán a sokaság által rettenteni akaró oláhság egy könnyen előlök el ne illanhasson, gyalogvitézeinek egy részét felparancsolván az éjszakai részén való cziheres hegységre, a lovasságot pedig a Körösvize folytán délnek állította fel, oly meghagyással: hogy lassan lassan a Körösbányára vezetendő utat siessenek elzárni, ezt talán azért is tette inkább, nehogy arra véve menedékutjokat, a Brádon bezárt magyarságot, mig oda érkezhetne felkonczolják; mig mindezen rendelete megtörtént, az oláhok zápor gyanánt lödöztek a csak magát a csatázásra felállítandó magyarságra; mindazonáltal a szerencse kockája annyiba kedvezett, hogy e kevés magyarok közül egy sem esett el, mig ágyujok közibe durrant, mely szokatlan zugásra a vadnépek — szokása szerint — első szava az volt: „Lá gyál“*) és azzal mint farkasok által megszalasztott juh nyáj minden ész nélkül futottak az erdős hegynek, de szabadulási céljuk füstbe ment, mivel a hegyeken fennlévő magyar fegyveresek által illendően fogadtatva, kénytelenek voltak nagy részben előbbeni állásukba visszavonulni, szándékozván a Körösvízen túllévő délfelé nyuló hegyekre menekülni, de ezen elhatározó pillanatban a magyarok vezére tartalékseregével szemközt a hegyről a szaladó oláhok után lerohanó balszárnyával az oláhok jobbszárnyát; végre lovasságával azok baloldalát egyszerre és oly erélyesen támadta meg: hogy 1186 halottat hagyott a csatatéren, a többi a hol rést talált páni ijedtséggel arra menekült. Ezen oláh tábornak főrendezője Klima, említett cs. k. főhadnagy volt, a ki mintegy 29 (granitzer) szélbeli katonáival

*) „Lá gyál“ — oláh nyelven annyit tesz: a „hegynek.“ —

együtt ezen csatában életével áldozott, többeken kívül pedig elfogatott Nobili oláh főbb vezér is.

Mely sikerült szerencsés csatájok után, minden legkisebb akadály nélkül ugyanezen a napon Körösbányára beérkeztek, Gáll őrnagynak legelső gondja az volt, hogy a Brádon bezárt magyarok iránt az oláhokhoz sürgöny által azoknak biztosítások felől hathatós felszólítást tegyen, melyet, mivel választ nem nyerhetett, ugyan az nap estve ismételt, erre sem kapván feleletet, másnap miután a körösbányai oláh lázitók közül Birta Áron, Leutsán Nyikulájt és még többeket is elfogatott volna, november 9-én reggel jókor Brádnak vette útját. Kevés seregével szerencsés előhaladásában minden legkisebb baj nélkül a nevezett helység irányában el is érkezett, és midőn oda a beforduló országutján lenne, az a tájon délről fekvő két oldalhegy közül megszólalt egy ágyuforma durránás, mely eleinte aggodalomba ejtette a kevés számu magyar serget, tartván attól, hogy a temérdek oláhság valami rendes és ágyukkal ellátott katonai segélylyel szaporított meg; de páratlan lelkületű vezérok biztatására mindjárt előbbre nyomulván, meggyőződtek, hogy az említett ágyuhang, egy az oláhok által ágyunak használtatni szándékolt nagyobb szerű aranytörő vasmozsár kisütésétől eredett, mely tulságosan lévén holmi vassal és kövel megtöltve, szétrepedt, a csoportosan körülálló nagy részét — mint a színhelye mutatta — halálosan lesujtotta; kaptak ugyan az oláhok néhány lovasság kisérétében egy ágyut, melyet azonban a magyarok Istene szent akaratóból minden kísérletek daczára ki nem süthetvén, azzal kísérői jó eleve eltakarodtak. Ez idő alatt a magyarok is, elébb ágyujokkal, később apró fegyvereikből oly derekasan tüzeltek és nyomták vissza az oláhokat, hogy ezek nem a brádi hidon, hanem Körös vizén keresztül egyenesen, részint Vályébrád helységének, részint a magyarok jobboldalán levő erdős hegyek közé menekültek; közülök 80 egynehány itt is a csatateren maradván, mit a magyarok vezére látván, rögtön lovasságát ügetve küldötte bé Brádra, e kritikus perczen a bezárt magyarok életét a reájok néző veszélytől megmenteni.

Nem lesz érdektelen megemlíteni azon sanyaruságot is, melyet a szegény magyaroknak kellett ezen idő alatt szenvedniök, mert a ternávai csata és Gáll őrnagynak említett két rendbeli felszólítása által a felbőszült Brádon lévő oláhság nagy része vad dühében a magyarok általános meggyilkoltatását elhatározta; ezek azonban lármáikból szándékukat megtudván és a helység előtt már ekkor folyamatban levő és ablakaikból is látható harc által felbátorítottván, a benn levő butorok egy részével az ajtókat a lehetőségig eltorlaszolták, más részével pedig magokat felfegyverezvén, a veszély végperczében utolsó csepp vérig való önvédelmükre egyről egyik készen voltak; de a magyar lovasságnak hirtelen megérkezése szerencsésen megmentette, mert mihelyt ezeket megpillanták, addigi őrök a többi oláhokkal együtt szaladásnak eredtek, a magyarok pedig ezt látván, fogságaikból kimentettek és szabaddiókat örömkönnyek között üdvözlék, s a kiadott vezéri parancs szerint életök megmentése kedvéért csaknem minden javaikat oda hagyva, egy óra eltelte után a hős sereggel Magyarhonba menekülendők, utnak is indultak.

Hálás köszönetet lehet mondani ezen igen derék és elszánt őrnagynak nemcsak élete folytáig, de még a siron tul is halhatatlan maradand örökre emléke, a sok magyar élet dicsőséges megmentőjének, mert ha ezen derék vezér szívére nem veszi a szerencsétlen magyarok borzasztó állását, akkor kivétel nélkül mindnyájan — mit minden körülmény kétségen kívül bizonyít — martalékává leend a kegyelmet nem ismerő vad népnek. Végre miután a helybeli Bánts Togyer nevű oláh lelkésznek kemény parancsul a nemeslelkű vezér meghagyta volna, hogy a megöletett Brády család egyéneinek koporsót készíttetvén, illendően temettesse el, a számos megmentett magyarsággal — a mint fentebb is említve van — nemsokat időzve, visszatért. Utközben az országuttól nem messze eső Brádyék meggyilkolása helyének megszemlélésére lovagolván, keserű érzéssel kellett látnia, hogy a véredek által legyilkolt Brády Pál csecsemő leánykájának holt teste a szabad ég alatt, a többi meg-

gyilkoltaknak csak kevés földdel béhintetett tetemein fejül hevert, mire rendes eltemetetésökig is földdeli eltakarításukat rendelte, visszaindulván, a gyász helyen talált cse-csemőnek kis kalapját magához vette oly nyilatkozattal és feltétellel, hogy a szerencsétlen család magyarhonbani rokonainak örök gyász emlékül átadandja.

A hadseregnek visszatérése alkalmával Körösbányán, N.-Halmágyon, Jozsás helyén, több haditörvényszék által halálra ítélt főbb czinkosok, azok közt Nobili, Kendi Zelenkai és négy főláztó oláh papok bitófán végeztettek ki.

Másnap, e hó 12-én kivonult az egész sereg Aradnak, a menekült magyarsággal együtt, kivéve egynehányakat, kik vagy vagyonaikat sajnálva, vagy öregségi gyengeségök miatt ki nem mentek vagy nem mehettek.

A magyar táborral kivándoroltak Butyui, Sz. Anna, Arad, Belényes és N.-Várad környékébe telepedtek, a holott a helybeli lakosok által az elszegényedett és mindentől megfosztott szerencsétlenek élelemmel és egyéb szükségességekkel a lehetőségig elláttak. Miért is az ily némeslelkű polgárok minden igaz magyar hazafi hálás köszönetét kiérdemlék.

(Vége következik.)

OKLEVELEK A BÉCSI CS. TITKOS LEVÉLTÁRBÓL.

XIX.

Báthori István előterjesztése Miksa császárhoz küldője János Zsigmond kívánatait illetőleg. Kelt 1565. május 25-dikén.

Cum enim serenissimus princeps meus videat sacratissimam caesaream maiestatem adeo obfirmato esse animo, ut postulatis suis iterum atque iterum iam sue cesaree maiestatis propositis, haudquaquam responderit, neque etiam articulos coram commissariis et capitaneis suis, firmatos, aliqua in parte mitigare uoluerit, existimatur negotium istud pacificationis ipsi serenissimo principij meo nimis formidolosum esse, ut pote, cum Imperator Turcharum etiam illum terram, que

ui belli cesaree sue maiestatis e manibus illius principis mej erepta est, armis se recuperatorum fore conetur, quemadmodum iam id eius cesaree maiestati indicatum est, at uero sacratissima cesarea maiestas non modo quod ex his serenissimo principi meo aliquid per eius gratiam remittere uelit, jmo etiam ex his que modo pre manibus suis habentur, arces et comitatus aliquot, que non parui sunt momenti, illi adempta esse constituit, quo ita facto, verendum est magnopere, ne serenissimus princeps meus in summam Imperatoris Turcharum indignacionem incurrat, et per hoc vna cum Transsylvania de eo (quod deus omnipotens auertere dignetur,) actum sit.

Enim uero ut sacratissima cesarea maiestas certo sibi persuadeat, ipsum serenissimum principem meum sijncero pectore, totam huius pacificationis seriem ad certum finem deducere uelle, idem serenissimus princeps meus postulat et petit, dignetur maiestas sua caesarea citra ullam cunctationem ostendere et designare locum pro conditione dignitatis dicti serenissimi principis mei idoneum, in quem cum suis fidelibus seruitoribus, rebusque, commigrare, ac vitam ibidem hoc periculosissimo tempore agitare possit, jnterim autem seruitores sui fideles cum regnicolis simul, extremam in Transsylvania fortunam experiri possint, Res enim nullo modo moram patitur, nam expedicio Turcica in procinctu esse dicitur, et Beglerbeghij utriusque mouerunt, et si forte personam serenissimi principis mej imparatam illic inuenerint, cogere poterunt violenter maiestatem illius, ad ea, que ultro nullomodo faceret, neque facere conueniret.

Hátára jegyezve: 1565. 25. Majj. Pro postulatis serenissimi principis sui haec sacrae cesareae maiestati per Stephanum Bathory in scriptis data.

(Eredeti pecséttel a bécsi cs. titkos levéltárban.)

XX.

Miksa császár felszólítja Báthori Istvánt, hogy miután Erdélybe küldött szolgája ma visszaérkezett, rögtön tudósítsa őt fejedelemének elhatározásáról. Kelt 1565. június 3-dikán.

Cum sacrae Romanorum Imperatoriae ac Hungariae et Bohemiae etc. Regiae maiestati domino nostro clementissimo indicatum fuerit, hodie cum quodam maiestatis suae caesareae cursore redijsse seruitorem magnifici domini Stephani Bathorij de Somlyo oratoris et commissarij illustrissimi principis domini Joannis ducis Transylvaniae, quem proximis diebus, permittente maiestate sua caesarea, in Transylvaniam per dispositos equos expediuerat, pro intelligenda certa et ultima principis sui resolutione in eo negotio, cuius causa huc ad maiestatem suam caesaream ipse dominus orator missus fuit, caesareae uero maiestati suae intersit, absque mora, intelligere, quid sibi a iamdicto illustrissimo duce expectandum sit; duxit proinde eundem dominum oratorem benigne requirendum esse, prout eum hoc scripto gratiose requirit, ut maiestatem suam caesaream sine dilatione aliqua de principis sui resolutione certiore reddat, quemadmodum maiestas sua caesarea sibi de eo plane pollicetur. Decretum per caesaream maiestatem die tertia Junij, Anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo quinto.

M. SINGHMOSER imp.

(Eredeti a bécsi cs. titkos levéltárban.)

XXI.

Miksa császár és király magyar tanácsosainak véleménye a Bécsben letartóztatott erdélyi követnek Báthori Istvánnak adandó válasza és a magyar ügyekben teendő intézkedések dolgában. Kelt 1565. június 6-dikán.

Sacra maiestas caesarea et domine domine clementissime.

Postquam et scriptum illud per Stephanum Bathorij de Somlyó exhibitum, et alia quae nuper sacratissima maiestas vestra oretenus nobis proposuit, intellexissemus, collocuti inter nos, sententiam nostram de singulis maiestati vestrae sacratissimae breuibus hoc scripto declarare humiliter uoluimus.

Et primo, ubi maiestas vestra sacratissima ex nobis intelligere uoluit, num Stephano ipsi Bathorij respondendum censeamus, et quid ei responderi posse videatur: Puta-

mus domine clementissime respondendum ei esse, sine id coram ipsa maiestas vestra sine vero in scriptis facere velit: Si tamen iam prout fertur, aretatus est, in scriptis id faciendum esse censemus paucis in hanc sententiam. Quod quia omissa principali causa, propter quam vigore articularum pacis inter maiestatem vestram sacratissimam et dominum suum medio capitaneorum et consiliariorum tam maiestatis vestrae sacratissimae quam ipsiusmet qui nomine domini sui in eo tractatu ac conclusione vnus et principalis fuit, conclusae huc venire debuit, aliena valde ab ijs quae semel conclusa, et solenni firmoque promisso roborata et approbata sunt, tam nunc postremo, quam vero statim inicio postquam huc venit, proponere subueritus non sit, non posse maiestati vestrae sacratissimae istam mutationem, sine dicere malit, inconstanciam non esse molestam. Et quum iam antea ipsi haec eadem nomine domini sui potenti responderit, in eodem se responso adhuc perseuerare. Illud autem quod subinfert se magnopere vereri, dominum suum, nisi sacratissima maiestas vestra petitionem eius admittat, velit nolit cogi vires suas thurcicis viribus coniungere: Non latere maiestatem vestram sacratissimam quomodo per dominum suum actum sit, quum clare constet omnibus, quanta diligentia et instantia ipsemet Thurcas sollicitarit, et in auxilium vocarit etiam post tractatus et conclusionem praemissam pacis iam peractam, et ipso tanquam oratore sui domini hic existente. Id vero quod facturum nunc dicit, iam fecisse dominum suum, nam gentes eius cum Thurcis esse iam simul. Quae omnia cum ita se habeant, et per hanc mutationem tractatus conclusae pacis in longe alium statum deuenierint, ac res ipsa, quae magna et ardua admodum est, maturam deliberationem requirat, non posse sacratissimam maiestatem vestram tam subito ad domini sui petitionem respondere, sed ipsum ad vltiorem vestrae maiestatis sacratissimae deliberationem et responsum hic expectare oportere.

Quod autem maiestas vestra sacratissima nos denuo clementer admonuit de apparatibus bellicis, qui ex Hungaria fieri possint, non habemus aliud, domine clementis-

sime, de his quod dicamus, quam nuper maiestati vestrae sacratissimae significauimus, et in scripto eidem praesentauimus. Et quum eiusmodi apparatus et auxilia publico regni decreto, praesentibus et consentientibus, sacratissimis maiestatibus vestris, sint ordinata atque constituta, non possumus nos qui pauci hic sumus, priuato nostro nomine quicquam his, quae in dietis pluribus publice conclusa sunt, vel addere, vel de eis mutare. Et saltem a fidelibus sacratissime maiestatis vestrae Hungaris in regno maiestatis vestrae distracto et iam desolato ea prestari queant, quae publice decreta sunt, non parum certe ab eis pro virium suarum facultate praestabitur. Sed his solis maiestati vestrae sacratissimae inmitendum non esse arbitramur, verum de maioribus auxiliis externis graciose prouidere dignetur. Necessarium autem omnino videretur, et iam nunc haberetur capitaneus aliquis principalis, ad quem et Hungari leuatis per capitaneos regni secundum articulos dietarum gentibus et viribus regni, sine generalem sine particularem expeditionem fieri contingat, generaliter omnes adcurrerent, et a quo externa quoque auxilia regerentur. Nam si Thurcae rupta pace sese manifeste hostes declararint, hinc quoque ex alia parte aliquid versus ditionem Thurcicam attendandum esse censemus, vt ita illi in diuersas partes distrahantur, minusque nocere possint.

Postremo collocuti sumus ex mandato maiestatis vestrae sacratissimae de consiliarijs quoque eiusdem absentibus, vtrum huc sint nunc vocandi. Licet igitur propter ea quae iam praeterierunt, et propter hoc vltimum quoque scriptum a Stephano Bathorij exhibitum non opus esse videatur, vt vocentur: eo quod de his opinionem suam iam dixerint: Quum tamen is sit rerum status, quod in dies emersura sint ardua negocia, de quibus tractari quottidie oportebit, vocandos esse censemus ad quintum decimum ab hinc diem nonnullos, qui maiestati vestrae sacratissimae magis videbuntur. Atque in eum finem nuper exhibuimus maiestati vestrae sacratissimae omnium consiliariorum nomina annotata, vt ex his deligat, qui tam in bellicis quam aliarum rerum emergentium

consultationibus magis apti et idonei sibi videbuntur. Sed clementer prouidere dignetur maiestas vestra sacratissima vt hi, qui adesse debebunt, habeant, sicuti eidem nuper coram humiliter supplicauerunt, suum sallarium designatum et suas ordinarias expensas: ne propterea grauari et excusari queant.

Et haec sunt, domine clementissime, quae nobis humillime videntur.

Hátára jegyezve: 1565. 6. Junij.
Opinio Consiliariorum Hungarorum.
(Eredetije a bécsi cs. k. titkos levéltárban.)

XXII.

Báthori István folyamodik Miksa császárhoz letartóztatásának, mely őt ártatlanul sujtotta, megszünteléséért. Kelt 1565. június 6-dikán.

Sacratissima caesarea, et Regia maiestas, domine clementissime.

Hesternae die tempore cene iussu sacratissime maiestatis vestre, per dominum Prozkowskj sum hic in meo hospicio detentus, et quamuis intellecta mente, et animo maiestatis vestre manu stipulata eidem fidem dederim, me mandatis et captiuitati sacratissime maiestatis vestre per omnia obsequentur accomodaturum, at nichilominus in strennam custodiam militum peditum sum traditus, ita quod nemini ex meis nedum agazonibus, uel pueris meis facultas domo exeundj, data est.

Cur enim, et quam ob rem sacratissime Imperator, et Rex iustissime, istiusmodj captiuitatem ignominiosam ipse merear, certe nescio, cum me dej omnipotentis corda omnium scutantis idicio, jmo etiam omnium proborum hominum cirba partes nostras comorantium, etiam maiestatis vestre fidelium, testimonio, submitto, quod in causa tractatus pacificationis nil vnquam aduersum sacratissimam cesaream et regiam maiestatem vestram deliqui, suo sijncero animo, tatisque quibus potui viribus, apud ipsum serenissimum principem meum operam diligentissimam dedj, ut cepta pax, et concordia inter maiestatem vestram cesaream atque et ipsum principem meum, landabilem iam tandem finem sortiri potuisset, proponendo eidem

principi meo hoc sibi salubris, honestiusque et pro conseruatione afflicti regni Hungarie utilius fore, ita quod sperabam mihi exinde gratiam, et clementiam perpetuam maiestatis vestre conciliare posse.

Quod si quid vicij in hoc commissum est, testem inuoco deum altissimum innocencie mee strenuum custodem, quod me sciente, aut volente, aut consenciente, nil tale factum est, namque consijderans rem cum sacratissima caesarea maiestate vestra, capite omnium Christianorum principum, agi, non me a conspectu serenissimi principis mej tam erga commissarios. et capitaneos maiestatis vestre ad Zathmar quam eciam postea huc erga maiestatem vestram, pedem monisse volui, antequam litere plenj mandati serenissime principis mej, sub strictissima eius obligatione in vtrumque iter specialiter mihi data sunt, que etiam modo utreque prae manibus meis sunt.

Verum enim uero pro meis tantis sollicitudinibus, curis, sudoribus, et fatigijs, ut alias exteris difficultates mihi inde obortas omitam, indignationem sacratissime maiestatis vestre magnam, simul et ignominiosam captiuitatem commeruj, in qua sola innocencia mea et meus recti conscia, me consolantur.

Sacratissime itaque caesaree et Regie maiestati vestre, per eius gratiam ac item per iura eciam aequitatis sue humilime supplicio, dignetur me insontem ab hoc ignominia captiuitatis liberare, aut causam mee captiuitatis clementer mihi indicare, qua scilicet de causa, ac in quem finem me detinere mandauerit, dignetur eciam excusationem mee innocencie apercius intelligere, ac causam meam si quam pro tuenda mea innocencia necessarie proferre possum, in iusticia ita suadente clementer admitere dignabitur.

Sacratissime caesaree et Regie maiestatis vestre

humilime mancipium

STEPHANUS BATHORIJ

de Somlijo.

Hátára jegyezve: 1565. 6. Junij. Orator Transiluanus ad sacratissimam Rom. Caesaream ac Hungariae etc. Regiam Maiestatem.

(Eredetije a bécsi cs. titkos levéltárban.)

XXIII.

Báthori István Miksa császárnak, kívánása szerint, beküldi fejedelme János Zsigmond levelét, s reményét fejezi ki, hogy ártatlanságáról a császár meg fog győződni. Kelt 1565. junius 21-dikén.

Sacratissima cesarea ac Regia maiestas, domine domine clementissime.

Ex responso maiestatis vestre sacratissime, per dominum oratorem Polonum mihi reddito, jntelligo me, ex eo quod, serenissimus princeps meus, pactis Zathmarini transactis non responderit, quoad ulteriorem maiestatis vestre cesaree resolucionem, esse arestatum, ac detentum; cuius quidem transactionis, me presentem et authorem fuisse non negauerim. Gratias tamen ago deo meo, mi nihil occultum esse potest, quod violationis particeps non fuerim, neque sim, immo nihil vnquam pretermiserim, quin omnibus vijs et rationibus, quantum in me fuit, tantum rem, viribus licet meis imparem, omni loco et tempore sincere, candideque promouissem: Si quid tamen contrarium, et preter expectationem euenit, id non meo, sed quorundam precipiti consilio et opera factum esse, maiestas vestra sacratissima existimet.

Vt autem candor et sinceritas mea maiestati vestre sacratissime magis ac magis innocescat, simulque existimatio fidei et honoris mei salua permaneat, exempla literarum, serenissimi principis mei, cum presentibus, prout maiestas vestra sacratissima mandat, mitto maiestati vestre sacratissime nihil desperans quin maiestas vestra sacratissima lectis illis, aequus et clementissimus testis, jdemque iudex, integritatis mee sit futurus, quod si, vt spero consecutus fuero: nihil reliquum erit quod non aequo animo feram: conscientia enim mea secura stat, meque sperare iubet.

Sacratissime maiestatis vestre cesaree ac Regie

humilis subditum

STEPHANUS BATHORIJ

de Somlijo.

Hátára jegyezve: 1565. 21. Junij.

(Másolata a bécsi cs. titkos levéltárban.)

XXIV.

Miksa császár válasza a letartóztatott erdélyi követ Báthori István két rendbeli folyamodására, melyben tudatja vele, hogy letartóztatása azért történt, mert fejedelme János Zsigmond a szathmári egyezményt megszegte, s a törökökkel egyesülve birodalmába rontott, kívánja egyszersmind, hogy János Zsigmond két rendbeli teljes fölhatalmazási levelét közzölje vele. Kelt 1565. június 21-dikén.

Sacra caesarea ac Hungariae et Bohemiae etc. Regiae maiestas dominus noster clementissimus intellectis ijs quae maiestati suae caesariae superioribus proximis diebus a magnifico domino Stephano Bathorij de Somlyo comissario illustrissimi principis dominique Joannis Sigismundi Transsylvaniae ducis de mente voluntate ac postulatis ipsius illustrissimi ducis domini sui tum in scriptis cum etiam ore tenus proposita et postmodum in alia quoque scriptura arrestationem ipsius concernente humiliter adiecta et significata fuere, dicto commissario gratiose ostendendum duxit ipsum haud dubie memicisse eorum quae elapso mense Martio ex parte commissariorum maiestatis suae caesariae cum ipso et collega eius Stanislaio Nysowsky ad id pleno et sufficienti mandato instructis de pace et concordia candide ac bona fide sub approbatione et ratificatione caesariae suae maiestatis acta tractata conclusa et a iam dicto duce Joanne Sigismundo acceptata fuerunt, quemadmodum etiam maiestas sua caesarea parata fuit non solum ipsa quoque eiusmodi transactionem et conclusionem ratificare atque confirmare, verum etiam ex animo ipsum Joannem Sigismundum ducem omni favore et benignitate complecti, quam maiestatis suae caesariae voluntatem reipsa et cumulate cum maximo suo commoda expertus fuisset, si eodem candore et integritate cum maiestate sua caesarea egisset, sed quoniam ipse dominus Stephanus Bathorij omissa causa principalij propter quam secundum ea quae ut dictum est hinc inde Zathmarij transacta fuerant huc venire debebat, omnino aliena a pactis conuentis ac solenni firmaeque promissione roboratis et approbatis, statim a principio postquam huc appulit et

nunc iterum accepta scilicet ultima dominij sui resolutione, non dubitavit proponere, atque a maiestate sum caesaria requirere, non obstante quod dux Joannes Sigismundus in suis ad maiestatem suam caesariam credentialibus literis expresse scripserit se eundem commissarium suum cum plena instructione facultate et mandato expediuisse non immerito certa maiestas sua caesaria huiusmodi muntationem vel potius inconstantiam molestissime tulit. Eaque propter cum maiestas sua caesarea ipsi commissario Stephano Bathorij preteritis diebus, cum haec eadem nomine domini sui peteret, quae nouissime petijt, aequum et iustum responsum dederit, non potest etiamnum maiestas sua caesarea ab eo responso recedere, nam quod ad id attinet, quod idem commissarius seu orator infert se magnopere vereri, ne dominus suus, si caesarea maiestas petitionem suam non admittat, vires suas velit nolit cum Turcicis viribus coniungat, scire vult caesarea maiestas ipsum dominum Stephanum Bathorij quod ea quae per praefatum ipsius dominum Joannem Sigismundum ducem acta sunt maiestatem suam caesariam minime lateat, quia clare constat omnibus quanta diligentia et instantia ipsemet Joannes Sigismundus dux Thureas sollicitauerit et in auxilium vocauerit, etiam post tractatus et conclusionem pacis iam uti dictum est utriusque bona fide peractam et acceptatam ipsoque Stephano Bathorij hic existente et personam commissarij vel oratoris ipsius gerente. Et id quod idem Stephanus Bathorij in scripto suo futurum dicit, quod nimirum soepofatus dominus suus vires suas cum Thurcarum viribus coniungat, id iam reipsa factum est, quandoquidem non solum pridem videlicet sub initio praeteriti mensis Maij Turcis Themesiensibus ducem itineris Gregorium Bettlen cum nonnullis equitibus, dedit, verum nuper ipsemet quoque se se cum copijs suis ac omni genere instrumentorum bellicorum coniunxit et contra ditionem et copias maiestatis suae caesariae infestis signis progressus est.

Quae omnia cum ita se habeant, ipseque Joannes Sigismundus dux non dubitauerit talia in contumeliam et perniciem caesariae maiestatis moliri, postpositis et violatis ijs

quae Zathmarij tractata et conclusa, atque inde per ipsum acceptata fuerunt, maiestatis suae caesareae interest hac de re quae magna et ardua paulo altius et diligentius deliberare, quam deliberationem ac resolutionem maiestatis suae caesareae debet ipse dominus Stephanus Bathorij hic expectare, atque arrestationem personae ac seruitorum suorum propter suprascriptam rerum mutationem factam aequo animo ferre, donec enim maiestas sua caesarea spem habuit firmandae ac stabiliendae pacis de qua, prout in praecedentibus demonstratum est, iam fuerat usque ad ratificationem et approbationem caesareae suae maiestatis transactum, ipse quoque Stephanus Bathorij extra omnem arrestationem ac custodiam liber fuisset. Sed posteaquam res in alium statum est mutata, ac dominus ipsius Joannes Sigismundus dux, pactis conuentis non stetit nec promissa seruauit, quin immo accitis in auxilium Turcis sese pro aperto maiestatis suae caesareae hoste gerit, aequum iuxta ac necessarium est, quod idem orator vel commissarius eius interea temporis dum maiestas sua caesarea de tota re deliberauerit, hic maneat non tanguam captiuus, sed cui ea qua antea libere hic versatus est, hinc inde commeandj libertas, rebus nunc in alium statum adductis, concedj non possit.

Porro cum idem Stephanus Bathorij asserat, sese duplices pleni mandati literas a domino suo accepisse ac penes se habere, maiestas sua caesarea clementer postulat, ut non grauetur maiestati suae caesareae utriusque illius mandati exemplum manu sua subscriptum humiliter communicare.

Id quod maiestas sua caesarea eidem commissario et oratori ad ambo ipsius scripta nouissime exhibita benigne duxit respondendum. Decretum per sacram caesaream maiestatem die 21. Junij 1565.

(Eredeti fogalmazvány a bécsi cs. titkos levéltárban.)

ÖREG RÁKÓCZY GYÖRGY ÖZVEGYÉNEK, Lorántfy Zsuzsánnának

LEVELEZÉSE.

(1649—1655.)

Közli: Szilágyi Sándor.

XXXII.

1653. jun. 5.

Susanna Lorantffi Celsissimi quondam Principis Domini Georgii Rákóczy Transylvaniae Principis, partium regni Hungariae Domini et siculorum comitis etc. vidua.

Generosi Domini nobis honorandi, salutem et omnem prosperitatem. 3. praesentis nekünk irt kegyelmed levelét vévén, fiunk levelét is szintén most hozák (melyet im kezéhez küldöttünk kegyelmednek mit irjon megértettük: Az moldvai állapotot az mi illeti; mint fiunknak kívánjuk mindenkor ez világon való böcsületit, s mindenek előtt való jó hirit nevét, s nem is bánnök most, ha maga is jelenlött volna azon a győzedelmes harczon, s Isten ő szent felsége szerencsél-tette volna; de immár meglévén, akarjuk, hogy ott nem volt, inkább kinyilatkozik így az Istennek dicsőséges nagy ereje, hogy kevés által verettetett meg, mit sem ha sokan löttek volna; bezzeg most volna az lengyelnek is jó módja az bosszuállásban, ha ugyan szive szerint haragudnék reá: tartozunk közönségesen az ur Istennek nagy hálaadással érette, kit elhittünk kegyelmetek sem mulat el ott is közönségesen mi is intettük s intjük is fiunkat, hogy hálaadatlan ne legyen érette, hogy Isten ennekutána is minden jóra segítse, s gonoszakaróit reménységben megfogatkoztassa. Az herczegnek és Lubiniczkinek szóló leveleket megiratván im kezéhez küldöttük kegyelmednek, mivel pedig tudjuk az papok gyűlésén leszen emlékezet az presbiterium felől, s kíváltképen az alaujvármegyei praedikátorok fognak ellenkezni benne; az mint hogy ki is tetszett az elmúlt vármegye gyűlésekor. Medgyesi és Báncsi uramékat akarók oda küldeni akkorra; minemő conceptust akarunk azért akkorra eleikben ter-

jeszteni, im oda küldöttük kegyelmednek, akarván tetszését vennünk kegyelmednek ez iránt, ha jól léssen-e, s mint kell iratnunk, ugyan levélben-e vagy penig szóval exponálják előttök. Az porkoláb fizetésében ha lehet, kiváltképen az buzában alább kell szállítani. Fekete Istvánt nem árt hogy próbára beállotta kegyelmed Székely András mellé, megvállik, mint viseli magát, ha osztán illendőnek arányozza kegyelmed arra, azután be kell állatni. Gordon Ferencznek ha Debreczeni uram csak olyan olcsón adta borait, nem csudáljuk, mert távol lévén tőlök, majd kételen volt véle, de Istennek hálá mi most még nem szorultunk reá s arra nézni, mi csak nem adjuk olyan olcsón kárunkra, sőt ha eddig meg nem kóstolta a mi bórainkot csak meg se hagyja kegyelmed néki kóstolni, csak olcsón kéválná ő nem gondolna vele, ha kárára lenne is másnak. A csetneki sindelyszeg, hogy elhasítja az meczaczéfi sindelyt, itt hallottuk mi is, mert azt mondják, hogy rövid, s azért hasad el véle: az itt valót is olyannak mondják. Az helmeczi udvarbirót az építésre serkentse kegyelmed, s ha a kemencze alját megcsinálták, a kályhát rakják fel. Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet. Datae in Possaj 5. Junii 1653.

SUSANNA LORANTFY S. K.

P. S. Pósházinak értjük hogy 300 tallért akar kegyelmed adatni, s azon kívül is uti költségére fl. 100. De üdvezült urom is csak harmadfél száz tallért adatott a felének, s ugy tetszik fl. 50 uti költségre. Azért ha eddig meg nem adták, többet nem kell harmadfél száz tallérnál adni uti költségén kívül.

Külczim: Generoso Andreae Klobusiczki, bonorum nostrorum in Hungaria existentium Praefecto etc. nobis honorando (P.H.)
(Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.)

XXXIII.

1654. febr. 19.

Susanna Lorantffy celsissimi quondam domini Georgii Rákóczy principis Transilvaniae partium regni Hungariae domini et siculorum comitis etc. relicta.

Generose nobis grate. Salutem cum favore nostro.

Mednyánszky uram tegnapelőtt ideér-

kezett, de mi nem is gondoltuk, hogy addig bejűjön, minthogy meg is irtuk volt, mig az ott kin való controversiák el nem igazodtanak volna, mindazáltal megbeszélé ő kegyelme annak az elmúlt zsinatnak minden állapotját, többi között mondá azt is, hogy az pataki notarius szólott volna ott az eclesia képében valamit az kenyérnek és bornak kétszer felemelése felől, ki ha ugy vagyon igen jó volna kegyelmednek végére menni, ki küldte őket eclesia képében, mert az mint értjük, igen megbotránkoztatott sokakat beszédével. Az mint penig elvégezték akkor, hogy elsőben válogatott személyek előtt s azután zsinatba igazodjék el az fenmaradott dolog, kegyelmed sollicitálja, ha immár esperest leszen, hogy menjen végben mennél hamarébb az is, nem héjában írta volt kegyelmed, hogy merő labirintus sokképen ez az papok dolga mi rajtunk, mert egyikből alig menekedhetünk, hogy mindjárt ismét mások követnék még is könnyebb, hogy az igazságért szenvedjünk. Az schola állapotját is kegyelmed immár állassa jó rendben, eddig Szakmári uram is talám oda érkezett. Az szépsi praedikátor penig Váczy, mint vádolja az palotákat és cserepes templomokat, az ellen is kellene immár valamit indítani, nem kell abban hagyni, ha esperest vagyon, mert nem kicsiny becstelenségünkre láttatik lenni. Az mely materiát mi Szabó Istvánnal hozatunk volt formának az leányok számára, itt ben olyant nem találtattunk, hanem kegyelmed meghagyja neki, menjen fel Eperjesre s ha talál ugyan olyant számokra, másfél száz forintot adtunk volt neki reá s meghozván, bizonyos embertől küldje be osztán kegyelmed. Pocsajban ki leszen immár udvarbiró, írja meg kegyelmed, hogy ha kell-e innét küldenünk? most is Porumbakon igazán jó udvarbiránktól váltunk meg, egy hétig sem élt, hogy onnét eljöttünk. Rákóczy Lászlóné asszonyomnak is hozzon Szabó István egy vállnak való megyszin bársonyt. Az tokaji udvarbiró dolgát is igazittassa el kegyelmed. Az szerencsi processusnak árendálása felől idején provideáljon kegyelmed, hogy másnak ne adják.

Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben.

Datum in arce nostra Fogaras die 19. februarii 1654.

SUSANNA LORANTFFY m. p.

Külczim: Generoso Andreae Klobucsciski stb.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXIV.

1654. Junius 18.

Susanna Lorantffy celsissimi quondam domini Georgii Rákóczy principis Transylvaniae partium Regni Hungariae domini et sicularum comitis etc. relicta. Generose nobis grate Salutem cum favore nostro.

Kegyelmed levelét elvettük, melyből értjük irását. Bojér István dolgát a mi illeti, mi azt azért olyan könnyen nem akartuk hagyni, az ő vakmerőségét, de akar együtt valljunk mi kárt, akar másutt, mindegy akkor is vettük mi azt eszünkben, hogy az az udvarbíró nem arra való. Azért ha annyira igazította számadását Bojér István, kegyelmed csak állassa be, mennél hamarébb. Az mint ezelőtt is irtuk kegyelmednek marhákat vételére bár reá szerezzen kegyelmed ezer forintot s vétessen, ha még nem drágódott, mert az mészárszékekre gondot kell viseltetnünk, ha rajtunk marad, noha nem lesz kárunkra, csak hogy több bajunkkal legyen. Ha penig annyira való pénz nem volna, Kemény János uramtól kérjen kegyelmed fl. 500, mi osztán akár aranyúl megküldjük ő kegyelmednek. Az kománai urbariumot is kegyelmed megigazíttassa, mert az egyáltalában káros eddig is, hogy úgy volt.

Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in arce nostra S.-Patak 18. junii 1654.

SUSANNA LORANTFFY m. p.

Alább saját kezével: Kegyelmed írjon az posztó ha lesz-e? ide oly szárazság van, nem alábbvaló az tavalyinál, ha Isten nem könyörül, minden kiasz, semmi tavasz inkább nem lesz, ország szerint már is sok az felföldi buza kereső. Az palant is csak úgy aszik, maggal nem ültethetni. Az szőlőnek még eddig nem igen ártott.

Külczim: Generoso Stephano Szent-

páli etc. universorum honorum nostrorum in Transylvania existentium praefecto etc. nobis honorando.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXV.

1654. Aug. 25.

Susanna Lorantffy celsissimi quondam Domini Georgii Rákóczy Principis Transylvaniae, partium regni Hungariae Domini et Sicularum Comitibus etc. Relicta.

Generose nobis honorande. Salutem cum favore nostro.

Kegyelmed levelét elvettük, melyből irását megértettük. Az Csernőnél levő fáknak szállítása szüretig úgy látjuk semmiképen nem lehet, mert az vetés is előttök vagyon, egyéb holmi építések is rajta levén, ahhoz kell láttatni, talám szüret után is lesznek arra való idők s meghordhatják, parancsoltunk is Kaszának, megláttassa micsoda helyen vannak az fák. Az urbariumot szükségesképen meg kell készíttetni, mert a nélkül káros. Cseh Mihály Szabó Mártonnak sem adott volt, hanem a kit nekünk beadott volt, azt adtuk volt Szabó Mártonnak, azt is bevette Cseh Mihály tőle. Az mi az schola építése felől való kegyelmed irását illeti, csak legyen alkalmas építés, ha meg kell is vennünk azt az papsághoz való házat, nem gondolunk vele, csak olyat kívánjanak érte az mi illendő, többet ne. Az deákok supplicatióját láttuk, micsoda választ tettünk reá, im jegyzésben küldtük azt is kegyelmednek. Az beregszászi vámost akkor azért fogták meg az beregszásziak is gyanakodtak hozzája, ő ölte volna meg az Forgácsné asszony gondviselőjét; azért végére megyünk mint vagyon s ha jó kezeségen kiveszik, el fogjuk bocsáttatni. Szuhai uram mit ír az török készületi felől, ezt is értjük, az isten lehet oltalmunk, ő felsége viseljen gondot felőlünk. Fiunk is micsodás instructiot adott Bakos uramnak az segítség felől, mi is egyébbre nem kényszerítjük. Mokcsai Balázs uram dolgát a mi illeti, mi ide nem hivatjuk, hanem nem sokára isten áldásából mi is hazamenvén, beszélünk kegyelmeddel. Az kamorásoktól mi tartunk, hogy sokat kívánnak tőlünk, azon legyen kegyel-

med, ide utánunk ne jűjenek, hanem oda jűjenek, ha mire' kellettik is accedalnunk, legyen kegyelmetek tetszéséből. Marczy bánnak mi akkor is megizentűk volt, ha kinek szüksége leszen reá, otthon maradjon, im azért visszabocsátottuk. Ha Ung vármegyében gyűlés leszen, s kívántatik, kegyelmed csak küldjön instructiót Bornemisza Mihálynak mi bekűdjűk, hiszem arravalók.

Lengyelországi híreket a mi illeti, mi nem tudjuk mit kelljen kívánnunk, az lengyelek vegyenek-e gyűzedelmet vagy ők gyűzetessenek, isten ő felsége cselekedjűk úgy az mint legjobbnak tetszik. Minemű levelet írjon Rádai András Szécsényből, im oda küldtűk kegyelmednek, tudja kegyelmed az olyan adósság felől micsoda végezés vagyon, felét nekűnk kell megfizetűnk, felét fiunknak, ha ugyan oly bizonyos adósság felét mi megadhathjuk, felét pedig fiunk. Tartsa meg isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in arce nostra: Munkacsiensi, die 25. augusti, 1654.

SUSANNA LORANTFY m. p.

P. S. Kaszának megirtuk, kegyelmedet tudósítsa az sóhajók felől. Az ricsei erdőre is ha reá nem eresztik az marhákat, megtizedelhetik-e, azt is meghagytuk kegyelmed tetszését vegye, ha a nélkül meg nem tizedelhetik, bár reá ereszsze, lássa a ki mit kaphat.

Kűlczim: Generoso Andreae Klobucsi, universorum bonorum nostrorum in Hungaria existentium Praefecto etc. nobis honorando.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXVI.

1654. augst. 26.

Susanna Lorantffy celsissimi quondam domini Georgii Rákóczy stb. relicta.

Generose nobis grato, Salutem cum favore nostro.

Munkácson létűnkben ma adák meg az kegyelmed levelét, melyből értűk oda mennyi buzánk lett, és hogy immár learatták, csak hogy az sok essők miatt lassan takaríthatják be, csudálatos látogatása Istennek, hogy oda be az sok esős idők miatt lett kevés buza, holott az mint ott bennlétűnkben vetéseinket

láltuk, ahhoz képest többet reménlhettűnk volna, mindazonáltal hála Istennek elég lett, ide ki pedig az nagy szárazság miatt csak szűkűn lett buza, kihezképest félű, hogy ez idén az is drága ne legyen, mert csak az rozsnak is már egy forintnál feljebb elmegyen kőbli, tavasz pedig inkábbára — majd azt irhatjuk semmi sem leszen, a mint azelőtt is megirtuk, se zab, se árpa, lencse, borsó sok helyen annyi sem lett, a mennyit elvetettek, néhol csak oda is hagyták veszni, oda le azért effélere kegyelmed úgy viseltessen gondot, hogy ugyancsak onnét belől kell sokféle szűkségűnkre kitelni, az fogarasi communitatiot csak az egy exemplár levén, hogy kegyelmed ki nem küldte, jól cselekedte, ezután is kihozhatják. Kemény János uram levelét is megolvastattuk, melyben írja ő kegyelme, hogy köteles levén az országnak a kiket Bethlen fejedelem és idvezűlt uram helybenhagytak, azokat nem háborgathatja, de mi sem kívánjuk azokat, hanem a kik azolta szaporodtak végere akarunk menni, beszéljen is kegyelmed ő kegyelmével s menjen végere, írásban vétetvén őket. Az fogarasi hid felől való fiunk segítettése, csak kétséges, úgy látjuk, elhisszűk ha tisztbeli ember volnék, megsegitenének az szászok, de ahhoz keveset bizván, csak csináltatni kell a mint a jószág reá érkezik. Az barom vételrűl való regestumot eddig Csernatonni elvégezhetete volna ugyan, az fogarasi még az előtt beadta volt nekűnk az udvarbirű, Kűkűllűváratt, ha olcsű lesz az marha, nem bánjuk, hogy vétetett kegyelmed, csak tudósítson kegyelmed mennyi, még az mészárosokkal csak úgy vagyunk az mészárszűkek felől való alkuvásban, itt kinn az marha halni kezdett.

Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet.

Datum in oppido nostro Bereghszász 26. augusti 1654.

SUSANNA LORANTFFY m. p.

Kűlczim: Generoso Stephano Szentpáli universorum bonorum nostrorum in Transilvania praefecto etc. nobis grato.

(Eredetije a magy. kir. kamarai levéltárban.)

XXXVII.

1654. octob. 23.

Susanna Lorantffi Celsissimi quondam Domini Georgii Rákóczy stb. Relicta.

Generose nobis honorande stb.

Levelét kegyelmednek vöttük és az Bisterfeldius uramét is láttuk, melyből értjük az ő kegyelme betegségét, s mind az ő kegyelme s mind az kegyelmed nyavalyáján szánuakozunk, mely miatt hogy sem ő kegyelme, sem kegyelmed el nem mehet az monumentomnak megmérésére, azon busulunk, mivel eddig is beküldöttük volna Krakkóban egy szolgálkat, csak azután ne kellett volna várakoztatnunk, mivel azért sem kegyelmed, sem ő kegyelme oda el nem mehet, küldjön kegyelmed oda ha ki volna oda be olyan ember, az ki azt végbevihetné s ne késsen meg. Az szürethez ide ki Tokaj felé hozzá fogtanak az emberek, de még a jövő héten fognak derekasabban hozzája, mivel az jó meleg időben szépen megért és mind eddig is szépen állott az szöllő, és ugyan derecskét vártanak eddig is az emberek az szőlőjekre, az is volt imár két vagy három éjjel jó. Az oda bé való szürethez is ehhez képpest ugy gondoljuk, hogy hozzá fogatott kegyelmeitek, ide reménységünk felett löttenek elegendendő borok, oda bé mint lészen, tudósítson kegyelmed felőle, az bornak vedrit mint adják oda be, arról is tudósítson kegyelmed, mivel mostan kellene bort szedni s venni, hogy a fogarasi korcsomák meg ne fogyatkoznának borból. Az marhákat immár mostan kellene kihajtatni, azért csak inditassa meg azokat is, mivel mostan volna hasznunk azokból. Az posztóval ha eddig meg nem indultanak, azt is inditassa ki kegyelmed mentül hamarébb, borsót és lencsét vetessen kegyelmed, ha hatvan vagy hetven köblöt vetethet is, mivel ide ki pénzen sem találtathatunk, ez ide is fog kívántatni majd, ha az ut könnyebb lészen, kihozhatják, ha csak Bérig hozzája is ki az oda be való szekereken onnan könnyebben elhozhatjuk ide. Minden dolgokról tudósítson kegyelmed bennünköt. Datum in Curia nostra Tokaiensi die 23. Octobris Anno 1654.

SUSANNA LORANTFFI m. p.

Másik oldalon: Az mely disznókot az majorokban hizlaltat, azokat sohol se adassa el, mivel ide ki az makk igen szűkön vagyon, ahhoz képest disznók sem lesznek kövérek.

Külczim: Generoso Stephano Szentpaly universonum bonorum nostrorum in Transsylvania Praefecto etc. Nobis honorando.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXVIII.

1654. 11. Decembr.

Susanna Lorantffi celsissimi quondam domini Georgij Rákóczy principis Transsylvaniae, partium regni Hungariae domini, et sicularum comitis etc. relictia.

Generose nobis honorande salutem et favorem nostrorum.

Az mint kegyelmeddel beszéltünk volt itthon létében, hogy az ország gyűlése meglévén, némely jószágok dolgát meg kellene indittatnunk; azután gondolkodunk felőle, hogy mi az magunkra nézendőre gondot viseltetünk, vagy nyerünk, vagy veszünk, a ki pedig fiunkra és Rákóczi László uramra nézendő volna, azokat keresse fiunk vagy nem lássa, mi fiunknak is ugy irtunk. Az rátkaiak is mit irnak, im leveleket oda küldtük kegyelmednek, mutassa meg fiunknak, s hadd irasson az hova szükséges leszen, felőlök. Az balsai rév felől is irasson kegyelmed levelet, s vegye kezéhez, hogy osztán cancellarius uramnak felküldvén, confirmáltathassuk. Mosdosi uramtól még eddig választ nem hoztak. Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in arce nostra S(áros)-Patak. 11. decembris 1654.

SUSANNA LORANTFFY m. p.

Ezen órában hozzája Mosdosi uram levelét, oda küldtük kegyelmednek; kihez képest im megirattuk a levelet cancellarius uramnak, s itt hagyjuk az porkolábnál, ha kegyelmed valakitül felküldheti.

Külczim: Generoso Andreae Klobusiczki universonum bonorum nostrorum in Hungaria existentium praefecto etc. nobis honorando.

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)

XXXIX.

1654. decembr. 31.

Susanna Lorantffy celsissimi quondam domini Georgii Rákóczy stb. relicta.

Generose nobis grate. Salutem cum favore nostro.

Két rendbeli leveleit vettük kegyelmednek, egyiket, melyet 3 praesentis irt, vettük 27 praesentis, a melyet pedig 21 praesentis irt, tegnap hozták, melyekben való írásit megértettük. Értjük, hogy oda akkor tájban nagy sárok voltak. Ide ki is szintén úgy volt, immár azért derakason megfogyott, elhisszük eddig ott is megváltozott az idő. Az buza, hogy megolcsódott hála Istennek, inkább akarjuk, hogy olcsó legyen, mint drága, kegyelmed látja azért, hova mit kellene adni, mind bor árában s mind új fejében az szegénységnek, elhisszük a mit minékünk hasznosnak fog aránzani, abban is azt követi kegyelmed. *) . . . .

Az helvetica confessiót, hogy megvitték akarjuk, de egy árkusnak a nyomtatásában fogyatkozás esett, s a helyett most mást kellett, ezer exemplárt nyomtattatnunk, azt is azért rövid nap elküldjük kegyelmednek, a melyet azelőtt fogyatkozással nyomtattak. a helyében kell köttetni. Értjük azt is, hogy az apostoli credóhoz akarja kegyelmed szabni, de bár magát szabná kegyelmed az confessióhoz. Az kegyelmed írása szerint, ha igaz serpenyő szerint fontolnák meg az szent írást, igen szükséges volna Erdélyben is. Az Csernátóny házáru való böcsültetést még ide ki nem hozták. Bálpataki borait, mennyit percipiáltatott kegyelmed az extractusból látjuk, de mi annak árát, itt kinn reá való költésünkre limitálni nem akarjuk, hanem illendő árát megadassa kegyelmed, úgy mint szüretkor járt vedri, még akkor kellett volna elvenni, mert azulta az tisztviselő, meg is vesztegethette, melyet most is meg kell vizsgálni. Laczai dolga s Sáfár Istvánné-é is miben marada nem tudjuk, akarnók, ha kegyelmednek arra is gondja volna, úgy értjük pedig, hogy Sáfárné igen

*) Itt érdektelen gazdasági dolgokról ír.

nyusztoson jár, egyébkor pedig nagy rendek is nem vágytak úgy reá, könnyű ugyan ő neki, hogy az ura munkácsi keresményéből úgy jár, de nehéz nekünk, azt bosszúsággal szenvednünk, kegyelmed azért találjon, ha lehet, módot benne, igaztassa vele az ura számadását.

Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet.

Datum in arce nostra mukaciensis die 31. decembris 1654.

SUSANNA LORANTFY m. p.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XL.

1655. 12. Januar.

Spectabilis ac magnifice domine nobis honorande.

Az kegyelmed levelét vettük volt ez mult napokban, melyből értjük, minemű nagy megbántódása vagyon, kicsiny onokaleánykájának nagyszombati klastromban való berekesztése miatt, akarhatja ellen lévén, mind kegyelmednek, s mind az asszonnak, sőt a miatt az asszonnak nyavalyája is történt, kihez képest kegyelmedek olyan méltatlan injuriáját nem akarván csak elhallgatni, hanem az országot megtalálni igyekeznek felőle, kívánván, hogy mi is abbéli dolgát segiténék kegyelmedeknek. Akarván azért mi is kegyelmedekhez az aránt jó akaratunkat mutatni, felbocsátott követeinknek, nemzetes Klobusiczki András és Zákány András uraiméknak instructiójokban adtuk, hogy azon kegyelmedek dolgát tehetségek szerint promoteálni el ne mulassák, igyekeztvén azután is kedveskedni kegyelmednek. Tartsa meg Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in arce nostra Munkaciensis die 12. Januarii 1655.

Spectabilis ac magnificae dominationis vestrae

Beneuola

SUSANNA LORANTFFY m. p.

Külczim: Spectabili ac magnifico domino Caspari Szunioh, Sacrae Caesarae Regiae Majestatis consiliario etc. nobis honorando. (L.S.)

(A magy. kir. kamarai levéltárban levő eredetiről.)